

CZU: 94(478)"1924/1925"

DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.5802878>**ACTIVITATEA SECȚIEI PĂMÂNTEȘTI DIN RASSM (1924 – 1925)***Alexandru MOLCOSEAN**Universitatea de Stat din Moldova*

În acest demers este reflectat modul prin care autoritățile sovietice din RASS Moldovenească au contribuit (inițial) la susținerea economică a gospodăriilor țărănești din stânga Nistrului. Aceste acțiuni aveau ca scop familiarizarea țăranilor cu avantajele lucrului în comun. Propagarea doctrinei comuniste în domeniul agrar a fost realizată prin intermediul Secției Pământești – instituție care avea menirea să realizeze liantul dintre politica agrară promovată de autorități și mediul rural. Baza studiului o constituie înregistrarea stenografică a primului Congres al Sfatului, care s-a desfășurat între 19 și 23 aprilie 1925. Articolul prezintă faza inițială a procesului de transformare a gospodăriilor țărănești în gospodării obștești. Limita cronologică inferioară a prezentului studiu este 1924, deoarece, începând cu acest an, deciziile luate în RASSM vor fi luate independent față de Ucraina.

Cuvinte-cheie: *RASS Moldovenească, gospodărie țărănească, Secție Pământească, Congresul Sfatului, colectivizare.*

ACTIVITY OF THE LAND SECTION FROM MSSAR (1924 – 1925)

This approach reflects the way in which the Soviet authorities from the Moldovan SSAR contributed (initially) to the economic support of the peasant households on the left bank of the Dniester. The purpose of those actions was to familiarise the peasants with the advantages of working together. The propagation of the communist doctrine in the agrarian field was achieved through the Land Section – an institution that was meant to make the link between the agrarian policy promoted by the authorities and the rural environment. The basis of the study is the shorthand recording of the first Congress of Councils which took place between 19th–23rd of April, 1925. The whole article presents the initial phase of the process of transforming peasant households into public households. The lower chronological limit of the present study is the year 1924 because, from that year, the decisions taken in the MASSR would be taken independently of Ukraine.

Keywords: *Moldovan SSAR, peasant households, Land Section, Congress of Councils, collectivisation.*

Introducere

După formarea Republicii Autonome Sovietice Socialiste Moldovenești în stânga Nistrului (12 octombrie 1924) la graniță cu România, autoritățile sovietice au demarat o serie de experimente de transformare a teritoriului respectiv într-un laborator socialist.

Subiectul abordat privește destinul gospodăriilor țărănești din RASSM, care au trecut treptat printr-un proces de transformare, ajungând în final să devină un domeniu colectiv de stat. Prin această fantă, ne propunem să analizăm raportul cu privire la gospodăria țărănească (starea și perspectivele acesteia), prezentat în cadrul *Congresului întâi al Sfatului din RASS Moldovenească de Deputați, Muncitori, Țărani și Ostași Roșii*, care a avut loc între 19 și 23 aprilie 1925. Drept bază documentară servește darea de seamă stenografică a acestui Congres. Metodele de cercetare aplicate în cadrul acestui studiu sunt: studierea literaturii de specialitate, analiza documentului și comparația. În calitate de obiective ne propunem să prezentăm care era situația materială a gospodăriilor țărănești până în anul 1924; să ilustrăm contribuția Secției Pământești din RASSM în vederea sprijinirii dezvoltării gospodăriilor țărănești și, nu în ultimul rând, să prezentăm direcțiile de perspectivă ale agriculturii din RASSM preconizate pentru anul 1925.

Incursiune în istoriografie

Suportul autorităților sovietice (inițial) în vederea dezvoltării agriculturii din RASSM a fost abordat într-o serie de studii care au reflectat modalitatea de transformare a gospodăriilor țărănești (individuale) în gospodării colective.

În lucrarea *Istoria RSS Moldovenești (vol. II)*, destinată în special studenților de la facultățile de istorie, acțiunea de ajutorare a țăranilor din stânga Nistrului este descrisă astfel: „Mulțumită ajutorului, dat de Guvernul Sovietic și de noroadale frățești ale Uniunii RSS, se îmbunătățea și bunăstarea materială a maselor truditoare ale țăranimii moldovenești” [1, p.134]. Fiind evidențiat rolul important (în vederea expansiunii teritoriale și ideologice) pe care îl avea teritoriul din stânga Nistrului pentru Uniunea Sovietică. Totuși, analiza comparativă a datelor prezentate la *Congresul întâi al Sfatului din RASS Moldovenească (1925)* referitor la

suprafața livezilor (6 825 desetine¹) și viilor (5 794 desetine) [2, p.35], scoate la iveală faptul că acestea nu coincid cu cele prezentate în lucrarea amintită *supra*. Prin urmare, autorii cărții *Istoria RSS Moldovenești* menționează: „La începutul anului 1925 livezile ocupau deamu o suprafață de 5 000 desetini, iar viile – aproape 10 000 desetini” [1, p.134]. Este semnificativ că datele prezentate în materialul didactic sunt aproape duble în ce privește suprafața ocupată de elementul viticol din RASSM în anul 1925, fiind creată impresia precum că implicarea statului în sectorul agrar a condus la extinderea rapidă a suprafețelor plantate cu viță-de-vie.

Istoricii Elena Muraru și Ion Moiseev semnaleză că „după 1921 are loc încurajarea producției agricole în raioanele de pe malul stâng al Nistrului prin susținerea gospodăriilor individuale țărănești, numărul acestora a crescut până la 110 570 în 1921, 112 650 în 1925, 114 920 în 1926, 118 067 în 1928” [3, p.243]. Abordând tematica sectorului funciar, autorii oferă următoarele date: „S-a majorat suprafața pământului însămânțat cu 102% în 1926 față de 1914. Către 1926 în RASSM suprafața însămânțată era de 505 788 ha, dintre care 96,1% aparțineau țăranilor individuali” [*Ibidem*]. Se distinge în acest caz procentajul minor care înglobează gospodăriile colective, și anume 3,9%. Pentru ca țăranii să nu simtă o presiune fiscală puternică, „substituirea sistemului predării obligatorii către stat a produselor agricole cu impozitul în natură a avut un rol benefic asupra dezvoltării agriculturii și remedierii situației țăranilor” [4, p.270]. Autorii lucrării *Din istoria Transnistriei (în contextul istoriei naționale): Materiale didactice pentru școala de cultură generală din Transnistria* consemnează că „noul sistem îi avantaja pe țăranii prin faptul că le dădea posibilitatea să-și vândă surplusurile agricole după ce se achitau cu statul” [5, p.167], ideea înfrângerii elementului capitalist fiind amânată temporar de sovietici. Aceștia și-au dat seama în scurt timp că stimularea acumulării de capital îl va face pe țăran să producă mai mult, fiind asigurat echilibrul alimentar într-o perioadă când foametea făcea ravagii în rândul populației din Rusia Sovietică.

Istoricul Anton Moraru menționează că, inițial, „caracterul predominant agrar al economiei raioanelor din stânga Nistrului, în prima perioadă a implantării noii politici economice, a creat unele condiții avantajoase pentru ameliorarea vieții țăranilor. Erau avantajați, însă, doar țăranii întruniți în „comnezamurile” (*komitet nezamojnih selean în trad. n.* – comitetul țăranilor nevoiași, aceste organizații au existat în Ucraina între anii 1920 și 1933) create de organizațiile bolșevice drept suport social propriu” [6, p.298-299]. Totodată, aceste comitete aveau menirea să implementeze „politicile bolșevice de aprindere a dușmăniei de clasă în mediul rural și de rechiziționare a produselor” [7, p.49]. Profesorul de istorie Alexei Memei subliniază că aceste comitete ale săracilor au fost „formate de bolșevici din elementele cele mai înapoiate ale satului (în temei din bețivi și leneși)” [8, p.59]. Țăranul sărac, lipsit de capital, a constituit baza organizării societății comuniste. În viziunea bolșevică, țăranii înstăriți sunt etichetați ca asupritori ai săracilor, folosindu-i ca să tragă foloase de pe urma muncii lor.

În vederea punerii în aplicare a organizării socialiste, „către 1925 în RASSM funcționau 4 comune” [3, p.244]. Totuși, în *Enciclopedia Sovietică Moldovenească* editată în anul 1979 este menționat faptul că „începând cu 1925 în republică erau 5 comune” care dispuneau de o suprafață de pământ egală cu 1 445 desetine [9, p.118], demonstrându-se că numărul crescând al comunelor agricole a fost generat de țăranii care doreau să adere la această nouă formă de organizare agricolă. Pentru a atrage țăranii să facă parte din sistemul colectiv, comunele agricole au fost înzestrate cu tehnică agricolă și animale de tracțiune. De exemplu, „comuna *De la întuneric spre lumină* din raionul Ananiev, organizată în 1925, a întrunit 56 de gospodării. În comună erau 81 de lucrători și 121 de guri (suflete), aici lucrau 52 de femei. Comunarii aveau un tractor, 14 cai, 10 boi, o mașină de treierat, 4 semănători, o vânturătoare, olointă, vite de producere, păsări” [3, p.244]. Datele menționate indică un proces treptat de transformare a vieții rurale din stânga Nistrului, țăranilor fiindu-le oferită posibilitatea de a adera benevol la gospodăria colectivă. În anul 1927 „în RASSM existau atât colhozuri, cât și gospodării țărănești individuale, acestea din urmă se clasificau în gospodării sărace, mijlocașe și înstărite, care constituiau 43 și, respectiv, 53 și 2,7%” [10, p.166]. De fapt, pentru anul 1927, utilizarea termenului „colhoz” este impropriu, astfel de colective fiind create mai târziu. În cele din urmă, gospodăriile înstărite vor constitui obiectivul central al autorităților sovietice atunci când vor demara campaniile de colectivizare forțată. În vederea lucrării pământurilor a fost pusă la dispoziție tehnică agricolă, însă insuficiența acesteia crea probleme autorităților. Pentru a soluționa această problemă au fost înființate întovărășirile „pentru lucrarea în comun a pământului”, denumite TOZ-uri (*tovarișcestvo po sovmeštnoi obrabotke zemli*) [3, p.244]. Totuși, deși întovărășirile agri-

¹ Desetină – măsură agrară pentru suprafețe egală cu 1,09 ha.

cole nu au fost eficiente în totalitate, ele „au fost folosite însă de puterea sovietică ca o formă de tranziție la organizarea colhozurilor, fiind cele mai simple forme de cooperare” [Ibidem], urmărindu-se în felul acesta popularizarea acțiunilor de prelucrare în comun a pământului, în detrimentul cultivării individuale.

Pe marginea datelor prezentate mai sus, conchidem că, inițial, s-a mizat mai mult o cale „democratică” și „benevolă” de organizare a gospodăriilor colective, țăranilor fiindu-le oferită posibilitatea de a „selecta” forma de organizare a gospodăriei. Nu în ultimul rând, au apărut primele nuclee ale socialismului – comunele. Elemente primitive dar eficiente din punct de vedere propagandistic care au pregătit terenul pentru viitoarele gospodării colective de stat.

Situația gospodăriilor țărănești din stânga Nistrului până în anul 1924

Între 19 și 25 aprilie 1925 a avut loc *Congresul întâi al Sfaturilor din RASS Moldovenească de Deputați, Muncitori, Țărani și Ostași Roșii*, prezidat de Grigore Starîi (președintele Congresului). Subiectele abordate în cadrul acestei întruniri au fost de ordin organizatoric. Raportul despre gospodăriile țărănești din RASSM s-a aflat pe locul trei al ordinii de zi (*Рефератъ де даре де самэ иуи перспективе але Секцией Пэмынтеиу а Комитетулуй Революционар* – Referatul de dare de samă și perspective ale Secției Pământești a Comitetului Revoluționar) [2, p.35], fiind prezentat de Ivan Nikolai Krivorukov (1884 – Chișinău, 1937) [11, p.308]. Acesta era membrul *Comitetului Împlinitor Central Moldovenesc*, fiind desemnat *capul Secției Pământești a Comitetului Revoluționar*. Conform informațiilor prezentate în lucrarea colectivă *Instituțiile și nomenclatura sovietică de partid din RASSM și RSSM (1924-1956)*, „Ivan Nikolai Krivorukov a deținut funcția de comisar norodnic pentru agricultură în anii 1925 – 1926” [7, p.109], căzând ulterior victimă a epurărilor staliniste (aceeași soartă a avut-o inclusiv Grigore Starîi [12]). Krivorukov a prezentat o serie de cifre care aveau menirea să ofere o privire retrospectivă asupra realizărilor economiei socialiste. Din capul locului, el a menționat că „Republica noastră îi Republică săteano – gospodărească” [2, p.5], ceea ce însemna că baza economică a RASSM trebuia să fie asigurată de sectorul agrar. Faptul că RASS Moldovenească se baza pe agricultură a servit la elaborarea proiectului stemei și drapelului tinerei republici. Astfel, la 21 septembrie 1925 „în ședința Prezidiului mic al C.E.C. al RASSM s-a discutat din nou problema stemei și steagului, luându-se următoarea hotărâre:

„I. A introduce în proiectul prezentat al stemei și steagului RASSM următoarele amendamente: În proiectul stemei:

- a) în locul, unde se încrucișează snopii, să se scrie literele „U.S.S.R.”,
- b) inscripția „Proletari din toate țările, uniți-vă!” să fie aranjată în felul următor: la capătul de sus al panglicii, în partea dreaptă și stângă – în limba moldovenească, la mijloc, în partea dreaptă și stângă – în limba ucraineană, iar jos – în limba rusă,
- v) steaua să fie situată în sus, unde se unesc spicele, diametrul intern al stelei să fie mai mic, iar colțurile mai ascuțite,
- g) să se lungească razele până la capătul câmpului albastru,
- d) să se precizeze raportul dintre păpușoi și spice, iar frunzele să fie pictate așa, încât să semene mai mult cu vița-de-vie [13, p.117].

Elementele distinctive care ies în evidență sunt *păpușoi* (porumbii) și *vița-de-vie*, acestea relevând caracterul agrar al teritoriului din stânga Nistrului. În fine, acest proiect de stemă nu a fost aprobat la 21 septembrie 1925, cu toate că în numerele 5 – 6 ale revistei *Cugetul* din anul 1991 este prezentată o stemă a RASSM cu mențiunea „stema RASS Moldovenești, aprobată de Comitetul Executiv Central al RASSM la 19 octombrie 1925” [14, p.18]. Specialiștii din domeniu opinează totuși că această stemă ar fi fost aprobată și afișată în perioada anilor 1927 – 1929.

La 6 luni de la formarea Republicii Autonome Sovietice Socialiste Moldovenești în stânga Nistrului, *capul Secției Pământești a Comitetului Revoluționar* puncta: „Începând de la anul 1923 suprafața semănăturilor începe să se mărească. În anul 1916 suprafața semănăturilor era de 374 000 de desetine, în anul 1920 – 235 615 de desetine, în anul 1923 – 407 417 de desetine, în anul 1924 – 427 889 de desetine...” [2, p.35]. În baza datelor statistice publicate în anul 1984, se poate deduce că de pe cele 427 889 desetine însumate în 1924 au fost recoltate: „porumb – 90 000 tone; sfeclă-de-zahăr – 6 000 tone; struguri – 112 000 tone” [15, p.78-79], ceea ce demonstrează interesul țăranimii manifestat față de sectorul agricol. Obținând libertatea de prelucrare individuală a suprafețelor de pământ și stabilirea unui impozit fix pe care țăranii urmau să-l achite statului, agricultura din stânga Nistrului a început să se revigoreze. Datele prezentate de Krivorukov la Congres nu sunt

întâmplătoare. În 1920 se încheia războiul civil din Rusia și Ucraina, înregistrându-se o prăbușire social-economică catastrofală. Deci, se atestă o scădere vertiginoasă a suprafețelor însămânțate – de la 374 000 desetine (1916) la 235 615 desetine în 1920. Totodată, mențiunea autorului precum că „începând de la anul 1923 suprafața semănăturilor începe să se mărească” este în concordanță cu 1921, când V.I. Lenin a decis trecerea la NEP (Noua Politică Economică) care va facilita dezvoltarea economiei. Respectiv, „țăranii puteau să-și vândă surplusurile” [16, p.113] de producție agricolă (încurajându-se tacit dezvoltarea unei mici forme a capitalismului). NEP-ul era necesar pentru că, în viziunea lui Lenin, rușii nu erau „suficient de civilizați pentru a trece direct la socialism” [17, p.199]. În consecință, perioada NEP-ului a reprezentat etapa tranzitară de la capitalism la socialism. Eric Hobsbawm atrage atenția asupra faptului că „în anii `20 NEP-ul a fost recunoscut drept o înfrângere a comunismului” [18, p.395]. Pentru moment, sistemul capitalist era unica modalitate prin intermediul căreia putea fi redresată economia Uniunii Sovietice. Comunismul, teoretizat de Karl Marx (reprezentând în același timp o doctrină social-economică nouă) și implementat în practică de către Lenin pentru o perioadă relativ scurtă, și-a dovedit ineficiența practică.

Încercând să redreseze economia afectată de Primul Război Mondial și de Războiul Civil, Lenin a ignorat principiile luptei revoluționare care prevedea eliberarea celor asupriți de sub opresiunea marilor proprietari funciari. Istoricul rus Oleg Hlevniuk menționează: „Capitalismul disprețuit a venit în ajutorul bolșevicilor, salvându-le țara și controlul asupra puterii” [19, p.132]. Considerăm că deviza „scopul scuză mijloacele” oglindește acțiunile NEP-ului. Micilor agricultori li s-a permis să-și arendeze pământurile secătuite „fermierilor mai bogați și să se angajeze ei înșiși ca salariați în agricultură sau industrie” [17, p.199]. În acest context poate apărea obiecția precum că țăranii nu mai erau datori să presteze munci în favoarea moșierului, fiind remunerați cu bani. Într-un final se ajunge la același rezultat – încurajarea formei de capital, element disprețuit de curentul socialist. Istoriografia sovietică accentuează faptul că „naționalizarea pământului și măsurile socio-economice ulterioare ale guvernului sovietic au contribuit la reducerea accentuată a numărului de țărani săraci” [20, p.24], cărora le va reveni sarcina să construiască socialismul. În schimb, țăranii înstăriți, etichetați ca elemente dușmănoase ale societății, au fost supuși represiunilor venite din partea regimului sovietic.

O cauză a renunțării la economia de război și trecerii la Noua Politică Economică rezidă în faptul că rechiziționarea forțată de cereale crea tensiuni continue între autoritățile bolșevice și țărani. După cum menționează și profesorul Igor Cașu în lucrarea *Represiuni politice, violență și rezistență în R(A)SS Moldovenească, 1924-1956*, „în 1921, la începutul lui octombrie, era înregistrată încă o revoltă țărănească în județul Balta, iar în județul Tiraspol autoritățile bolșevice reușiseră lichidarea unui grup înarmat de țărani revoltați împotriva regimului...” [21, p.26]. Vestea că s-a anulat impozitul în natură și s-a stabilit o sumă fixă în bani a fost întâmpinată cu o „anumită satisfacție” de către țăranii din județul Balta [21, p.27] și din alte zone.

În viziunea socialistă, odată cu instituirea NEP-ului „țăranul căpăta puțința să desfășoare pe larg inițiativa personală și i se mărea interesul pentru dezvoltarea gospodăriei lui, i se dădea dreptul să dispună slobod de prisosurile sale de marfă”. Totodată, conform teoriei lui Lenin, „o oarecare slobodă a circulației de mărfuri a trezi la țăran un interes economic, a mări productivitatea muncii lui și a duce la ridicarea grabnică a gospodăriei sătești, că pe baza aceasta se va restabili industria de stat și va fi strâmtorat capitalul privat, că, strângând puteri și mijloace, se poate crea o industrie puternică – temelia economică a socialismului” [1, p.114]. Conform economistului român Matei Boila, „libertatea de întreprindere, care presupune proprietatea personală asupra mijloacelor de producție și posibilitatea de a folosi productiv averea pe care o ai, deschide calea spre valorificarea economică a unor serii întregi de împrejurări concrete, prin mobilizarea energiilor personale, într-un proces productiv, eficient economic” [22, p.60]. Astfel poate fi explicat fenomenul creșterii economice în perioada aplicării Noii Politici Economice – individului i s-a oferit libertatea de a produce și comercializa individual marfa, banii obținuți completând bugetul personal.

Aportul Secției Pământești la dezvoltarea agriculturii în RASSM

Creată în august 1906 la Chișinău „Secția Țărănească lansa lozinci de luptă pentru țărani, organiza în sate cercuri și grupuri social-democrate, propaga *Programul agrar al bolșevicilor*, difuza opiniile lui K.Marx și F.Engels” [23, p.549]. Pe marginea acestui termen găsim de cuviință să menționăm că, începând cu anul 1925, în RASSM *Secția Țărănească* va fi denumită *Secție Pământească*. Acțiunile Secției Țărănești de la Chișinău erau în strânsă legătură cu „comitetul gubernial Herson al organizațiilor sătești” [24, p.601-602] ale Partidului Muncitoresc Social Democrat din Rusia. Scopul principal al acestor organizații era să amplifice aversiunea țăranilor față de moșieri. Acțiunile constau în difuzarea publicațiilor care urmăreau să atragă țăranii de partea

Partidului Social Democrat din Rusia. De exemplu, „în Basarabia și județul Tiraspol au fost difuzate 3668 exemplare ale gazetei *Письма к крестьянам* (trad. n. – *Scrisori către țărani*) și 4545 proclamații și broșuri” [24, p.602]. Ulterior, după venirea la conducere a bolșevicilor, această instituție și-a diversificat activitatea în teritoriul din stânga Nistrului.

Secția Pământescă din RASSM (pe lângă lansarea lozincilor de luptă pentru țărani și destabilizarea relațiilor sociale în mediul rural) oferea gospodăriilor țărănești material semincer, utilaje agricole și specialiști în domeniul fitotehnicii și zootehnicii. Ajutorul oferit de bolșevici țăranilor prin intermediul Secției Pământescă era în strânsă concordanță cu scenariul propagandistic în vederea pregătirii terenului pentru trecerea de la proprietatea individuală la sistemul colectiv. Astfel, această instituție reprezenta liantul dintre ideologia socialistă promovată de stat și țăranul simplu. De exemplu, pentru anul 1925, Secția Pământescă a cerut un „împrumut de semințe – 210 000 puduri²” [2, p.35], pentru ca acestea să fie repartizate țăranilor în vederea însămânțării terenurilor agricole. Identificăm în acest context și progresul tehnologic de tratare a semințelor care urmau a fi semănate – în anul 1925 au fost împărțite 50 de puduri de formalină. Lipsa cerealelor a fost cauzată de foametea din RASSM din anii 1924 – 1926. Penuria de alimente din această perioadă „a fost provocată de seceta din vara anilor 1924 și 1925, de ploile abundente din toamna anului 1924 și acutizată de politica fiscală rigidă a statului sovietic” [21, p.34]. Aceste „împrumuturi” solicitate de Secția Pământescă urmăreau să ajute țăranii să procure materialul semincer de care nu dispuneau. Rezerva de cereale destinate însămânțării, fiind utilizată în contextul foametei în scopuri alimentare, au silit autoritățile sovietice să le ofere țăranilor acest „ajutor”, pentru a-i scoate din impas, contribuind la însămânțarea terenurilor agricole. Ulterior, o parte din recoltă fiind supusă rechiziționării. Pentru a facilita plantarea soiurilor calitative, se menționează în raportul din 1925, Secția Pământescă intenționa să ofere 12 000 de cârlige pentru vii și 150 000 de copăcei. Autoritățile sovietice urmăreau să demonstreze țăranilor că lucrul în colectiv era mult mai eficient decât în gospodăria individuală. Colectivele de muncă beneficiind totodată de asistență venită din partea specialiștilor în domeniul agronomic. În acest scop, în 1925 Secția Pământescă a primit de peste graniță 200 000 „de cârlige altoite” (butași de viță-de-vie proveniți, probabil, din Europa de Vest). Referitor la cultura plantelor tehnice, după cum se arăta, „Secția Pământescă caută ca, prin cooperarea sateano-gospodărească, norodul să poată primi semințe de tutun de bune soiuri” [2, p.36]. Totuși, de aceste facilități beneficiau doar țăranii care făceau parte din cooperativele agricole. În viziunea lui V.I. Lenin, cooperativa reprezenta șurubul necesar pentru a constrânge interesul (economic) particular și supunerea acestuia interesului de obște [25, p.370]. Țăranii care nu erau înscrși în astfel de cooperative nu aveau posibilitatea să achiziționeze semințe de calitate superioară, nu beneficiau de credite și întâmpinau dificultăți în procesul de realizare a produselor agricole. Menționăm că în RASSM cooperativele de consum reprezentau elementul intermediar între țăranul producător și cumpărător. Achiziționând cu ridicata produse agricole, cooperativa le comercializa ulterior cu amănuntul. Beneficiarii acestui lanț economic puteau fi doar țăranii care erau membri de cooperativă.

În vederea testării noilor soiuri de plante, Secția Pământescă organiza cultivarea plantelor pe terenuri experimentale, denumite în limbajul „moldovenesc”, *câmpii arătătoare*. Pe aceste suprafețe a fost semănată sfeclă (furajeră) pentru hrana vitelor, lucernă, vică³ și Iarbă de Sudan (culturi furajere destinate alimentației animalelor). Pentru a atrage atenția țăranilor asupra randamentului sporit al gospodăriei colective, în raport se relevă că „a fost organizat concurs cu premii” și că „în anul 1924 s-a slobozit mulți bani colectivelor și satelor pentru îmbunătățirea gospodăriei țărănești”. Considerăm că finanțarea de către stat a sectorului agricol într-o perioadă cuprinsă de criza alimentară, urmărea să aibă un impact puternic în rândul țăranilor din stânga Nistrului, demonstrând în felul acesta văditul interes al autorităților vizavi de sectorul agricol.

O problemă pe care o abordează Krivorukov în raportul său la Congres se referă la insuficiența veterinarilor. Gravitatea acestei situații din domeniul zootehnic transpare din afirmația sa precum că „au fost primite 12 500 de vite bolnave și 1 639 de vite infecționate”, dar nu erau destui specialiști care să se ocupe de sănătatea bovinelor. Insuficiența personalului calificat poate fi pusă pe seama procentajului mare de șomeri înregistrați în RASSM. De exemplu, istoricul Ion Moiseev menționează că „la 1 ianuarie 1925 numărul total de șomeri constituia 4 885 de persoane” [26, p.271], fenomen care a fost generat de lipsa instituțiilor de învățământ profesional-tehnic care ar fi putut să pregătească cadre calificate.

² Pud – unitate de măsură pentru greutate egală cu 16,38 kg.

³ Vica (lat. *Vicia cracca*) – plantă cunoscută sub denumirea populară de *măzărache*.

Autoritățile sovietice manifestau o grijă maximă față de pământ și vite, deoarece acestea puteau fi considerate proprietate colectivă (era vorba doar de o chestiune de timp până când această formalitate avea să se materializeze). Prezentăm și o statistică oferită de autorul raportului cu referire la numărul de gospodării și vite deținute de acestea. Astfel, „în anul 1924 au fost 57 773 gospodării fără nici o vită de muncă, 21 940 de gospodării numai cu o vită, 27 819 gospodării cu 2 vite, și mai multe vite – 546 gospodării”. Ulterior, șeptelul se va diminua radical, deoarece țăranii își vor vinde vitele pentru a face față presiunilor fiscale impuse de autorități într-o perioadă când foametea făcea ravagii în satele din stânga Nistrului (1924-1926).

Propagarea cunoștințelor agricole a constituit încă un obiectiv central al Secției Pământestești. În raport se specifica că în scopul fundamentării practicilor agricole, în raioanele din RASSM au fost organizate conferințe. În cadrul acestor adunări, țăranilor li se explica ce măsuri să ia pentru ca sectorul agricol să înregistreze progrese. De exemplu, în raioanele Ananiev, Tiraspol, Ocna, Râbnița, Cruti și Bârzula au fost organizate cursuri la care au participat 244 de ascultători. Preponderent cu adunările din raioane, autoritățile sovietice mergeau în sate pentru a face cunoscute țăranilor noile tehnologii de prelucrare a pământului. Precum a fost menționat anterior, Secția Pământestească din stânga Nistrului a utilizat o serie de strategii menite să ghideze mintea țăranului spre gospodăriile colective, acolo unde știința și progresul tehnologic reprezintă o nouă eră a sectorului agricol.

Perspectivile agriculturii în RASSM

În raportul lui Krivorukov se atestă și preocuparea autorităților sovietice privind *ameliorația* (din l. rusă, *мелиорация*), care are sensul de *ameliorare* (îmbunătățire) a suprafețelor de pământ în vederea introducerii lor în circuitul agricol. Aici putem enumera acțiuni ca: destelenire, defrișare, desecare etc. Se menționează că „în anul de pe urmă s-a organizat 18 tovărășii meliorative, în vremea de pe urmă s-a ținut 67 de convorbiri despre meliorație” [2, p.38]. Scopul urmărit de autoritățile din RASSM viza „uscarea bălților” [27, p.10]. Conform unui raport prezentat în cadrul celui de-al II-lea Congres al Sfaturilor din RASSM, terenurile care nu puteau fi utilizate în calitate de suprafețe arabile constituiau aproximativ „43 586 desetine sau aproape 6% din toată suprafața pământului Republicii” [28, p.146]. Pentru ca să atragă atenția cercurilor largi ai oamenilor muncii din Basarabia, autoritățile sovietice propuneau „reglementarea integrală a regimului proprietății funciare și organizarea unor lucrări la scară mare de ameliorare și irigație, cu atragerea populației țărănești, extinderea rețelei de colective agricole și îmbunătățirea calitativă a unora dintre acestea” [29, p.460]. Dat fiind faptul că RASSM nu era altceva decât „o altă Carelie sovietică în planurile cominterniste ale Rusiei” [30, p.78], politica promovată de sovietici în stânga Nistrului trebuia să fie văzută de țăranii din Basarabia, inclusiv utilizarea celor mai noi și inovative metode de prelucrare a pământului. Servind drept „breșă strategică a Uniunii Sovietice în Balcani” [31, p.23], scopul acțiunilor demarate în RASSM era de a întoarce Basarabia cu fața spre răsărit.

Pentru rezolvarea problemei privind asigurarea gospodăriei sătești cu pământ se propunea strămutarea aproximativ a „7.149 de ogrăzi pe 100.086 de desetine de pământ”. Se invoca faptul că Republica Sovietică Socialistă Ucraineană ar fi dus lipsă de fonduri colective arabile și, în consecință, RASSM i-au fost distribuite doar 46 000 de desetine. Pe această suprafață (conform estimărilor autorităților) se puteau stabili doar 3.255 de ogrăzi. Acțiunea de strămutare a populației urma să aibă loc în 1926 [2, p.38], iar un factor juridic care avea misiunea de a soluționa litigiile de natură funciară era Comisia Centrală Pământestească de judecată. Scopul acestor strămutări viza colonizarea teritoriilor nelocuite din „okrugul (districtul) Odessa și *Pervomaisk* (trad. n. – 1 Mai)” [1, p.145]. Totuși, cei care urmau să colonizeze districtele Odesa și *Pervomaisk* trebuiau să corespundă unor anumite cerințe, și anume: „mutații trebuie să aibă aproape tot inventarul gospodăresc – cai, unelte și 500 ruble” [28, p.145]. Acțiuni de strămutare a populației moldovenești din stânga Nistrului au fost practicate și în perioada anilor 1922 – 1924. Astfel, „mii de familii de țărani fără pământ ori cu puțin pământ din raioanele Camenca, Bârzula, Dubăsari și din alte raioane au fost mutate pe pământurile slobode. S-au format zeci de sate noi (*Novaia Mihailovka, Leontievka, Novo-Pogrebî, Novo-Malovatoe, Semionovka* și altele)” [1, p.116]. Odată cu înființarea noilor localități, se extindea suprafața terenurilor agricole în urma înfăptuirii lucrărilor meliorative.

O parte din țărani au primit în folosință teren agricol și teren de pădure (în total au fost alocate 333 de desetine de pădure). Dintre acestea, 80 de desetine reprezentau teren arabil „pe cari (țăranii) pot să samene ce vor dori” [2, p.38]. Totodată, se preconiza pentru anul 1925 „împroprietărirea” țăranilor cu încă 2.200 de desetine de pământ. Viziunea lui I.V. Stalin față de țăranii care au primit în folosință terenuri agricole era

următoarea: „Noi am dat mușicului rus pământ în folosință veșnică, așa că ne este dator pe veci” [32, p.99]. Primind pământ, țărani devineau dependenți de „senior” care, în cazul de față, nu era nimeni altul decât statul sovietic. Asistăm, așadar, la o „reînviere” a sistemului feudal adaptat specificului contemporan.

În încheierea raportului său I.N. Krivorukov menționează: „Cu ajutorul norodului și sub conducerea organelor noastre și agronomilor noi tragem nădejde ca să purtăm gospodăria sătească pe linia dreaptă, spre a o întări pentru binele muncitorimei” [2, p.38]. Formularea în sine este destul de interesantă pentru cititorul actual. Probabil, în urmă cu 96 de ani acest enunț de încheiere a fost tratat ca atare. Depistăm, totuși, o serie de subtilități în mesajul transmis. În primul rând, este evidențiat *ajutorul* care va fi oferit de „norod”, avându-se în vedere țărănimea (pe umerii acesteia clădindu-se fundamentul colectiv). Conducerea, în schimb, va fi asigurată de *organe* și *agronomi*, ultimii reprezentând elementul științific indispensabil în momentul demarării amplului proiect al economiei planificate. Într-un final, observăm că a fost utilizat termenul *muncitorime* și nu *țărănime*, planul sovietic urmărind transformarea țaranului și plasarea acestuia într-o altă categorie socială. Într-un cuvânt, se planifica smulgerea din rădăcină a țaranului din „biotopul” rural, unde acesta era nevoit să fie propriul său lucrător și administrator, mai ales că „bolșevicilor nu le plăceau țărani – îi considerau o clasă pe cale de dispariție” [19, p.213]. În procesul planurilor de inginerie socială, statutul țaranului trebuia să ia o altă înfățișare – cea a muncitorului în domeniul agricol.

Conchidem pe marginea acestui subiect că încă de la 1925 *țărani* apăreau în viziunea expusă de la tribuna oficială a Congresului întâi al Sfaturilor din RASSM ca *muncitori agricoli*. Însuși Lenin menționa: „Pentru a șterge diferențele dintre țărani și muncitori trebuie să-i transformăm pe toți în muncitori” [17, p.328]. Văzută ca un progres științific, agricultura nu putea să rămână închisată în celula arhaică, era necesară combinarea acesteia cu factorul industrial. Conform lui Geoffrey Hosking, „programul bolșevicilor avusese inițial în vedere reorganizarea agriculturii pe baza unui model industrial, naționalizând tot pământul și înființând ferme colective” [33, p.332]. Antrenați, la rândul lor, în acest mecanism industrial, țărani trebuiau omogenizați sub conducerea de partid și de stat. Urmând firul logic, într-o lume industrializată, țărani nu mai puteau să existe. În lucrarea *Apropierea nivelului de trai al muncitorilor și colhoznicilor*, editată în 1981, F.D. Doroganici motivează: „Constituirea societății comuniste înseamnă apropierea și contopirea formei de proprietate cooperatist-colhoznică cu cea de stat socialistă în proprietate comunistă unică. Pe baza aceasta se șterg treptat deosebiriile dintre clasa muncitoare și țărănimea colhoznică, dintre oraș și sat, munca fizică și intelectuală” [34, p.14]. Sistemul comunist urmărind să omogenizeze clasele sociale și să le adune sub un singur acoperiș pentru ca împreună să devină „vasali” ai statului socialist.

Concluzii

După constituirea Republicii Autonome Sovietice Socialiste Moldovenești în stânga Nistrului, autoritățile sovietice au implementat o serie de strategii menite să-i convingă pe țărani că munca în gospodăriile colective era mai rentabilă decât activitatea desfășurată în gospodăria individuală. Obiectivul central al transformării proprietății individuale în cea colectivă a fost impulsivat de bazele economiei planificate, care promitea o dezvoltare rapidă a sectorului social-economic.

Consecințele imediate ale politicii agrare promovate de sovietici în RASSM au reliefat o serie de avantaje de care au beneficiat țărani din stânga Nistrului: primirea (spre folosire) a loturilor de pământ, posibilități de realizare a surplusului de produse agricole, disponibilitatea de întovărășire în vederea acordării ajutorului reciproc privind lucrarea pământului, înzestrarea gospodăriilor cu tehnică și mașini agricole, sponsorizarea țaranilor cu material semincer, familiarizarea satelor cu cele mai noi realizări din domeniul agriculturii prin intermediul organizării adunărilor etc. Totuși, de facilitățile enumerate anterior s-au bucurat doar țărani care făceau parte din colectivele de muncă și erau membri ai cooperativelor agricole. Gospodăriile individuale s-au confruntat cu impedimente în vederea achiziționării materialului semincer și a inventarului agricol. În același timp, posibilitățile de realizare a surplusului erau limitate pentru țărani individuali, deoarece cooperativele de consum achiziționau cu ridicata produse agricole de la țărani care erau membri ai acestora.

Secția Pământescă, instituție responsabilă de organizarea activităților cu caracter propagandistic în RASSM, a jucat un rol-cheie în procesul de familiarizare a țaranilor cu doctrina socialistă de organizare a muncii. Acest „minister al agriculturii” din stânga Nistrului a fost un instrument eficient al Uniunii Sovietice în vederea reorganizării spațiului rural din noua republică. Totodată, activitățile desfășurate în vederea modernizării sectorului agricol urmăreau să trezească simpatia țaranilor din Basarabia față de Uniunea Sovietică.

Referințe:

1. *Istoria RSS Moldovenești*. Vol.2. Chișinău: Editura Pedagogică de Stat a RSS Moldovenești „Școala sovietică”, 1956. 473 p.
2. *Darea de seamă a Congresului întâi al Sfaturilor din R.A.S.S. Moldovenească de Deputați, Muncitori, Țărani și Ostași Roși*, 15-23 aprilie 1925. Ediția CIC al RASSM. 82 p.
3. MURARU, E., MOISEEV, I. Aportul și rolul femeilor în reorganizarea și dezvoltarea agriculturii în RASSM (1924–1940). În: *Analele științifice ale Universității de Stat din Moldova. Seria „Științe socioumanistice”*. Chișinău, 2006, vol.III, p.243-250. ISBN 978-9975-70-671-1
4. CHIRTOAGĂ, I., JARCUȚCHI, I., NEGRU, E. *O istorie a regiunii Transnistrene din cele mai vechi timpuri până în prezent*. Chișinău: Bons Offices, 2007. 520 p. ISBN 978-9975-80-101-0
5. DRAGNEV, D. et al. *Din istoria Transnistriei (în contextul istoriei naționale): Materiale didactice pentru școala de cultură generală din Transnistria*. Chișinău: Civitas, 2001, 192 p. ISBN 9975-936-87-3
6. MORARU, A. *Istoria românilor: Basarabia și Transnistria (1812-1993)*. Chișinău, 1995. 558 p. ISBN 5-86892-024-4
7. BULANCEA, D. et al. *Instituțiile și nomenclatura sovietică de partid din RASSM și RSSM (1924-1956)*. Chișinău: Cartdidact, 2017. 400 p. ISBN 978-9975-58-123-3
8. MEMEI, A. *Teroarea comunistă în R.A.S.S.M. (1924-1940) și R.S.S.M. (1944-1947). Mărturii documentare*. Chișinău: Serebia, 2012. 748 p. ISBN 978-9975-4233-6-6
9. *Молдавская Советская Социалистическая Республика*. Кишинев: Главная редакция Молдавской Советской Энциклопедии, 1979. 496 с.
10. NEGRU, E. Formarea Republicii Autonome Sovietice Socialiste Moldovenești și evoluția ei social-economică. În: *Revista de istorie a Moldovei*, 2010, nr.1, p.161-169. ISSN 1857-2020
11. *Советская Молдавия. Краткая энциклопедия*. Кишинев: Главная редакция Молдавской Советской Энциклопедии, 1982. 712 с.
12. NEGRU, E. Decimarea elitelor politice din RASSM: cazul Grigore Starîi. În: *Destin românesc: Revistă de istorie și cultură*. (București-Chișinău), 2010, nr.2 (66), p.32-39. ISSN 1857-1964
13. TABAC, S. *Heraldica teritorială a Basarabiei și Transnistriei*. Chișinău: Museum, 1998. 168 p. ISBN 9975-906-20-6
14. *Stema RASS Moldovenești*. În: *Cugetul: Revistă de Istorie și Cultură*, 1991, nr.5-6, p.18. ISSN 0868-7730
15. *Молдавская ССР в цифрах. 1924-1984*. Кишинев: Картя Молдовенеаскэ, 1984. 207 с.
16. BURLACU, V., COJOCARU, Gh. RASSM: formare și evoluție. În: *Panorama comunismului în Moldova sovietică: context, surse, interpretări* / ed. Liliana Corobca. Iași: Polirom, 2019, p.99-136. ISBN 978-973-46-7846-4
17. BERSTEIN, S., MILZA, P. *Istoria secolului XX: Sfârșitul lumii europene (1900-1945)*. Vol.1. București: Bic All, 1998. 492 p. ISBN 973-571-063-3
18. HOBBSAWM, E. *Era extremelor. O istorie a secolului XX*. Chișinău: Cartier Istoric, 1999. 624 p. ISBN 9975-949-75-4
19. HLEVNIUK, O. *Stalin. O nouă biografie a unui dictator*. București: Litera, 2019. 735 p. ISBN 978-606-33-3712-3
20. РОГАЛИНА, Н.Л. *Коллективизация: уроки пройденного пути*. Москва: МГУ, 1989. 224 с. ISBN 5-211-00283-0
21. CAȘU, Ig. *Dușmanul de clasă: Represiuni politice, violență și rezistență în R(A)SS Moldovenească. 1924-1956*. Ed. a II-a. Chișinău: Cartier, 2015. 388 p. ISBN 978-9975-79-902-7
22. BOILA, M. *Socialism sau libertate economică?* București: Albatros, 1991. 191 p. ISBN 973-24-0219-9
23. *Dicționar Enciclopedic Moldovenească*. Chișinău: Redacția principală a Enciclopediei sovietice moldovenești, 1989. 720 p. ISBN 5-88550-001-0
24. *Istoria RSS Moldovenești*. Vol.1. Chișinău: Cartea Moldovenească, 1967. 698 p.
25. ЛЕНИН, В.И. *Полное собрание сочинений. Том 45*. Москва: Политическая литература, 1975. 729 с.
26. MOISEEV, I. Problema șomajului în RASSM și căile ei de rezolvare. În: *Analele științifice ale Universității de Stat din Moldova. Seria Științe socioumane*, 1999, p.271-273. ISBN 9975-917-21-6
27. *Materiale către darea de seamă a cârmii pe anii 1927 și 1928. S`ezdul al IV-lea a Sfaturilor*. Balta: Ediția CÎȚ-ului și SCN RASSM, 1929. 223 p.
28. *Darea de seamă stenografică a s`ezdului al doilea al sfaturilor de deputați, muncitori, țărani și ostași roși din RASSM*. Balta: Editura CÎȚ a Moldovei, 1926. 256 p.
29. COJOCARU, Gh. *Cominternul și originile „moldovenismului”*: Studiu și documente. Chișinău: Civitas, 2009. 500 p. ISBN 978-9975-80-293-2
30. ȘIȘCANU, I. RASS Moldovenească – o altă Carelie sovietică în planurile cominterniste ale Rusiei (1924). În: *Akademios: Revistă de știință, inovare, cultură și artă*. (Chișinău), 2014, nr.4(35), p.78-88. ISSN 1857-0461
31. ENCIU, N. Transnistria, breșa strategică a Uniunii Sovietice/Rusiei în Balcani. În: *Caiete de istorie*, 2004, nr.1(12), p.23-27.

32. GORBACIOV, M. *Amintiri. Viața mea înainte și după perestroikă*. București: Litera, 2019. 798 p. ISBN 978-606-33-3519-8
33. HOSKING, G. *Rusia: popor și imperiu, 1552-1917*. Iași: Polirom, 2001, 408 p. ISBN 973-683-651-7
34. DOROGANICI, F.A. *Apropierea nivelului de trai al muncitorilor și colhoznicilor*. Chișinău: Cartea Moldovenească, 1981. 146 p.

Date despre autor:

Alexandru MOLCOSEAN, doctorand, Școala doctorală Științe Umanistice, Universitatea de Stat din Moldova; profesor de istorie la Liceul Teoretic „B.P. Hasdeu” din mun. Bălți.

E-mail: molcoseanalexandru@gmail.com

ORCID: 0000-0001-7480-2602

Prezentat la 02.09.2021